

ACADEMIA ROMÂNĂ

**BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”**

Anul VI, nr. 1

IAȘI

ianuarie–martie 2005

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Lucrări publicate
- Comunicări științifice
- Personalități, modele
- Restituiri
- Semnale critice
- Valori bibliofile
- *Varia*

PROIECTE DE CERCETARE

În primul trimestru al anului 2005:

- În **Departamentul de lexicologie – lexicografie** s-au revizuit și finalizat cca 650 p. (standard) din *Dicționarul limbii române (DLR) Litera L*, Partea 1 (**l – lherzolit**). Pentru articolele din porțiunea **la – lawn-tenis** (porțiune unificată lexicografic și computațional) s-a făcut lectura finală în vederea expedierii materialului la Comisia de etimologii.
- La **Departamentul de dialectologie** au fost continuate lucrările la tema **Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina**. Pentru vol. III de hărți și material necartografiat, au fost introduse în calculator redactările a 25 de texte de tipul material necartografiat. A fost revizut textul listat a zece hărți, pentru care s-a întocmit și indicele de cuvinte și forme. La tema **Bază de date pentru culegerea asistată de calculator. NALR. Moldova și Bucovina**, au fost stocate informațiile la zi; în colaborare cu Institutul de Informatică Teoretică de la Filiala Iași a Academiei Române, s-a continuat completarea bazei cu programele privitoare la materialul necartografiat (preselecția tipologică automată a răspunsurilor din punct de vedere lexical și fonetic și din punctul de vedere

al frecvenței absolute, în perspectiva redactării finale). **Prospectul** la volumul al III-lea din **Atlas**, ca investigație de verificare a posibilităților de tipărire a diferitelor tipuri de materiale realizate prin tehnoredactare asistată de calculator (cuprinzând o prefață – program de lucru, hărți de diferite tipuri și planșe cu material necartografiat, indicele de cuvinte și forme din hărți și din materialul necartografiat etc., în total 46 p., format A 3) se află în probe de tipar la „Cromo-Print” Iași.

➤ **Departamentul de toponimie** a redactat 140 p. pentru dicționarele toponimice zonale (bazinul hidrografic al râului Bârlad și cel al râului Trotuș), a continuat cercetarea arhivistică pentru identificarea unor atestări documentare referitoare la toponimia din bazinul hidrografic al râului Neamț. Într-o fază avansată de redactare se află studiul privind cercetarea toponimiei românești.

➤ **Departamentul de istorie literară** este implicat în continuare în realizarea proiectului fundamental al Academiei, **Dicționarul general al literaturii române (DGLR)**. S-a definitivat pentru tipar materialul din volumul IV al lucrării, literele **L** și **M** (parțial), peste 650 de pagini de text (articole monografice despre scriitori, reviste și gazete, curente literare etc.); s-au adus la zi informațiile biografice și bibliografice, s-au redactat, în completare, noi articole (**George Magheru, D. Marinescu-Marion, Constanța Marino-Moscu** ș.a.). Pentru **Baza de date** și **Arhiva DGLR** s-a colectat material informativ din cărți și reviste apărute în anul 2004 și s-au întreprins noi cercetări în diverse instituții și la persoane particulare; informațiile obținute s-au utilizat la pregătirea unor articole pentru tipar și s-au arhivat în **Arhiva DGLR**.

➤ Membrii **Departamentului de etnografie și folclor** au efectuat cercetări de teren în două localități, îmbogățind, cu noi documente, colecțiile **Arhivei de Folclor a Moldovei și Bucovinei**. Pentru proiectul **Catolicii din Moldova. Universul culturii populare**, volumul al III-lea, s-au redactat 40 p. (studii). S-a definitivat pentru tipar și s-a predat la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, lucrarea **Folclorul medical din Moldova. Tipologie și corpus de texte**, 505 p. S-a început documentarea pentru proiectul colectiv **Obiceiurile ciclului familial. Tipologie și corpus de texte**. În acest scop, a fost parcursă bibliografia privitoare la **Naștere, ca rit de început** și au fost fișate 18 mape – chestionar, completând aproximativ 400 fișe convenționale.

STUDII, ARTICOLE, RECENZII

- ◆Șerban Axinte: *Echilibrul Stalinskaya*, în „Timpul”, VI, 2005, nr. 1, p. 10; *Sorin Stoica, ibidem*, nr. 2, p. 10; *În care se povestește cum și de ce a devenit poetul Nichita Danilov romancier*, *ibidem*, nr. 3, p. 9; *Timpul nu este generos cu cei care vor să devină scriitori peste noapte*, în „Tomis”, 2005, nr. 3, p. 25–26; *Aspecte ale dramaturgiei lui Paul Miron*, în „Dacia literară”, XVI, 2005, nr. 2, p. 47–48.
- ◆Daniela Butnaru: recenzie la *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul I, Partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona), 1332–1850*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004, în „Revista română”, 2005, nr. 1, p. 20.
- ◆Adina Ciubotariu: *O funcție magică a vocalelor*, în „Convorbiri literare”, CXXVIII, 2005, nr. 2, p. 76.
- ◆Mircea Ciubotaru: recenzie la *Evreii în prima Universitate din România. Vol. 2: Medici și farmaciști 1881-1948*, de Iancu Brauștein, Editura „Gr. T. Popa”, U.M.F., Iași, 2004, 882 p., în „British Medical Journal”, ediția în limba română, 2005, vol. 12, nr. 2, p. 89–90.
- ◆Stelian Dumistrăcel: *Dicton și slogan*, în „Limba română” (Chișinău), 2004, nr. 12, p. 46–53; recenzie la Dan Stoica, *Comunicare publică. Relații publice*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004, în „Biblos”, 2004, nr. 16, p. 46; *Cultura e... un lucru foarte mare!*, în „Dacia literară”, XVI /serie nouă/, 2005, nr. 1 (58), p. 31–32; *Devenirea ciubucului*, *ibidem*, nr. 2 (59), p. 23; *Sinonimie pe terenul însușirii bunului altuia [a plagia]*, în „Revista română”, XI, 2005, nr. 1 (39), p. 7.
- ◆Victor Durnea: *Un scriitor adevărat: Ioan Missir*, în „Revista română”, 2005, nr. 1, p. 17; *Zilele nu se întorc niciodată de Sorana Gurian, o glorie nemeritată?*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philologia”, XLIX, 2004, nr. 2, p. 29–40.
- ◆Florin Faifer: *Siciliada*, în „Cronica”, XL, 2005, nr. 1, p. 10; *Un virtuoz al discursului scenic*, în „Revista română”, 2005, nr. 1, p. 6–7.
- ◆Cristina Florescu: *Prefață* la Elena Grosu, *Dicționar de sinonime. Lexic. Expresii. Locuțiuni*, Chișinău, Editura „Epigraf”, 2005.
- ◆Dan Mănuță: *Eminescu și romantismul*, în „Convorbiri literare”, CXXXVIII, 2005, nr. 1, p. 50–52; *Critica simpatetică*, *ibidem*, nr. 2, p. 48–50; *Cartea din sertar*, *ibidem*, CXXXIX, nr. 3, p. 50–52.
- ◆Amalia Voicu: *Cronica literară*, în „Poezia”, XI, 2005, nr. 1, p. 233–244.

CĂRȚI

- ◆ Vlad Cojocaru, *Toponimia văii mijlocii a Trotușului. Dinamica structurilor toponimice*, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2005, 140 p. + 4 planșe.
- ◆ Gabriela Haja, *Terminologia teatrală românească. De la începuturi până la 1913*, Iași, Editura T, 2005, 280 p.
- ◆ Irina Andone, Odette Arhip, Lidia Bodea, Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, Lucia Cifor, Minodora Donisă-Besson, **Sebastian Drăgulănescu, Cristina Florescu, Dumitru Irimia, Ovidiu Nimigean, Valeriu P. Stancu, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Semne și sensuri poetice. I. Arte.*** (coordonator Dumitru Irimia) Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005, 246 p.
- ◆ *Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene*, volum îngrijit de Dan Mănucă, Ofelia Ichim și Florin-Teodor Olariu, Iași, Editura Alfa, 2004, 484 p.

COMUNICĂRI

● ȘEDINȚELE DE MIERCURI ale Institutului

◆ Ședința din 26 ianuarie 2005:

- ◆ Sebastian Drăgulănescu a prezentat comunicarea *Tristan Tzara. De la dadaism la suprarealism*.

- ◆ Daniela Butnaru: *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea a 3-a; Constantin Parascan, *Monografie sadoveniană toponimico-literară*, Iași, Editura Timpul, 2004.

◆ Ședința din 23 februarie 2005:

- ◆ Comunicarea Danielei Butnaru, *Probleme etimologice și lexicografice în toponimia din bazinul hidrografic al Neamțului*, vizează câteva aspecte relativ la sinonimia toponimică, la unele probleme de lexicologie și etimologie a toponimelor. Deoarece dicționarele toponimice pentru zona Moldovei se lucrează după metoda structurală a câmpurilor toponimice, este important de știut care sunt toponimele-nucleu de la care s-au format denumiri ale obiectelor sociogeografice din imediata apropiere a obiectului desemnat de toponimul primar. Doar astfel se pot urmări modul de formare a toponimelor dintr-un câmp toponimic și raporturile dintre obiectele desemnate de către acestea. Este și cazul *Neamțului*, antroponim (inițial etnonim) de la care s-a constituit, în urma procesului de polarizare, un important câmp toponimic. Două steme lexicografice arată care sunt cele două posibilități de polarizare de la antroponimul *Neamț*: în prima stemă autoarea consideră că mai întâi a fost construită cetatea, apoi târgul, care a preluat denumirea cetății, iar a doua, dimpotrivă, are la bază ipoteza conform căreia numele *Neamțul* ar fi desemnat inițial târgul și apoi, în urma procesului de

polarizare, denumirea s-a transferat și la cetatea din apropiere, la râul care trece prin târgul respectiv, la mănăstirea omonimă, la drumul care făcea legătura cu Baia, precum și la întreg ținutul Neamțului. Este discutată, de asemenea, situația coexistenței pentru o perioadă îndelungată de timp a două nume pentru același curs de apă, *Ozana* și *Neamțul*. Numele *Ozana*, de origine maghiară, mai vechi decât *Neamțul*, s-a menținut doar la nivel popular, în timp ce celălalt hidronim, dat de administrație în virtutea faptului că râul trece chiar prin târgul cu acest nume, a rămas aproape exclusiv la nivel cult, neintersectându-se în uz cu denumirea populară. Într-o situație sinonimică similară se află toponimele *Culmea Neamțului* și *Pleşul*, care desemnează culmea muntoasă situată la nord de satele Lunca și Nemțișorul. Sintagma *Muntele Neamțului*, atestată încă din secolul al XVI-lea, este probabil o creație a călugărilor, însemnând „muntele Mănăstirii Neamț”, deci o polarizare cultă de la toponimul Mănăstirea Neamțului. Sinonimul său, *Pleşul*, existent și astăzi în limbajul localnicilor, este citat ca atare în câteva documente de la sfârșitul secolului al XVI-lea, ceea ce întărește ideea că *Muntele Neamțului* desemnează *ad-hoc* proprietatea mănăstirii. Este contestată etimologia propusă pentru *Mănăstirea Secul* și *Pârâul Sec* de către Nicolae Iorga care, în *Istoria românilor prin călători* (vol. I, București, 1920, p. 214), afirmă că mănăstirea a fost întemeiată „după datina din Athos, și purtând numele unei mănăstiri de acolo, mănăstirea Xeropotamului, a «râului uscat», «sec», deci mănăstirea Secu”. Ar însemna că pârâul care curge în imediata ei apropiere, Pârâul Sec, a preluat numele mănăstirii. Însă hidronimul *Pârâul Sec* apare în documente din secolele al XV-lea și al XVI-lea, adică înainte de construirea în 1602 a acestei mănăstiri de către Nestor Ureche, ceea ce dovedește că Mănăstirea Secul a preluat numele *Pârâului Sec*, pe valea căruia este situată, și nu invers. Sunt discutate și etimologiile toponimelor *Caragea*, *Cacovea*, *Chițigaia* și *Humulești*.

- ◆ Adina Ciubotariu: „Literatura Țudowa”, 2004, nr. 1-6, Wrocław.
- ◆ Amalia Voicu: Alexandru Andriescu, *Psalmii în literatura română*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004, 354 p.
- ◆ Ședința din 30 martie 2005:
  - ◆ Stănuța Crețu, în comunicarea „*Găsi-vor gest închis?*” *Din nou despre ermetismul lui Ion Barbu*, pune în evidență caracterul „închis, arhaic și transcendent” al simbolurilor spațiului poetic, definit, pornind de la a treia piesă a *Jocului secund*, drept „grup”. Text cu valențe emblematice pentru chiar spiritul poeziei barbiene, **Grup** este abordat dintr-o perspectivă analitico-interpretativă, ce permite descifrarea unei sinteze speciale, de mare complexitate și profunzime, grație căreia sugestia, ecouri și înțelesuri venind dinspre matematică, religie, esoterism (în special, simbolismul alchimic) și din „Ideea” de poezie proprie autorului se sublimează într-un orfism aparte – decantare a esențelor într-un

relief scriptural eliptic, „epurat”, de mare densitate semantică („saturat de semn”), elaborat sub semnul unui ermetism „canonic” (arhetipal). Altfel spus, **Grup** e „formula” însăși a poemului hermetic la Ion Barbu, ca text „august și revelat”, incoruptibil și substanțial.

◆Vlad Cojocaru: „Studia linguistica”, vol. 58, nr. 3, decembrie 2004; „Cahiers d'études romanes”, nouvelle série, nr. 7, 2002, Aix-en-Provence, vol. 1-2.

● **Alte comunicări:**

◆Dan Mănuță a susținut conferința *Actualitatea junimismului*, la Cenaclul Uniunii Scriitorilor, ediția a III-a, Iași, 18 martie 2005.

LA ANIVERSARE

EUGENIA DIMA

Născută la 14 ianuarie 1945, în orașul Adjud, județul Vrancea, dr. Eugenia Dima, cercetător științific principal gradul I în cadrul Departamentului de Lexicologie-Lexicografie al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”, a urmat cursurile Facultății de Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, pe care le-a absolvit în 1967. În același an a fost încadrată la Institut, în colectivul de lexicologie-lexicografie. Și-a susținut doctoratul în anul 1989, obținând titlul de doctor în filologie cu teza *Limba traducerilor laice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea din Muntenia*, teză care încununează ani buni de cercetare și documentare în arhive și colecții de documente vechi, risipite prin țară.

Pasiunea pentru textul vechi, tipărit ori, mai cu seamă, rămas în manuscris, o distinge pe doamna Eugenia Dima nu numai prin cercetările personale de filologie, de istorie a limbii și a literaturii române vechi, domenii cărora domnia sa li s-a dedicat, așa cum demonstrează studiile personale publicate în prestigioase reviste academice, dar și prin faptul că a continuat strădaniile domnului dr. N. A. Ursu pentru realizarea la Institut a unei colecții de fotocopii și microfilme după cărți și manuscrise rare, colecție unică în țară și extrem de importantă pentru redactarea optimă a *Dicționarului limbii române (DLR). Serie nouă*, proiect fundamental al Academiei Române.

Principala sa contribuție în domeniul lexicografiei o constituie activitatea de cercetare în cadrul monumentalului *DLR*. Cei treizeci și opt de ani de experiență în calitate de redactor și revizor se oglindesc în sutele de pagini din *Dicționarul limbii române (DLR). Serie nouă. Tom XIII. Partea 1. Litera V (v-veni)*, 1997; *Partea a 2-a. Litera V (venial-vizurină)*, 2002;

Partea a 3-a. Literele V, W, X, Y (vîclă-yucca), 2004; **Litera E. Partea 1 (e – epuvandabil)** și **Partea a 2-a (eră – ezațiune)** (în curs de finalizare); **Litera L. Partea 1** (în curs de finalizare). Între anii 1989–1992 și 1998–2000 a fost responsabilul de temă al colectivului din care face parte.

Experiența de lexicograf a domniei sale a fost fructificată și în alte lucrări colective pe care le-a coordonat în colaborare. Dintre acestea, subliniem **Dicționarul enciclopedic ilustrat**, Chișinău, Editura Cartier, apărut în 1999 și reeditat în 2001, 2003 (coautor și revizor) și **Dicționarul enciclopedic ilustrat. Junior**, Chișinău, Editura Cartier, 2005 (revizor).

O realizare deosebită pe tărâmul filologiei o reprezintă contribuția doamnei Eugenia Dima la trei dintre cele șapte volume apărute până în prezent ale monumentalei ediții critice **Monumenta Linguae Dacoromanorum. Biblia 1688**, care este elaborată în cadrul unui program de colaborare între Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și Albert Ludwigs Universität din Freiburg. Este vorba despre volumul al V-lea, **Deuteronomium** (transcrierea interpretativă a ms. 4389 și a ms. 45), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1998, volumul al XI-lea, **Liber psalmorum** (transcrierea interpretativă a ms. 4389 și a ms. 45; stabilirea textului, note), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2003, și volumul al VI-lea, **Iosue, Judicum, Ruth** (stabilirea textului, note), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004.

Articolele publicate de filologul Eugenia Dima, dintre care amintim doar câteva – **Traduceri necunoscute ale lui Iordache Slătineanu din teatrul lui Metastasio**, în **ALIL**, tom XVIII, 1981–1982, A, p. 121–127, **Alecu Văcărescu, traducător al Erotocritului**, în „Limba română”, XXXIII, 1984, nr. 6, p. 492–502, **Aspecte fonetice dialectale în traducerile muntenești laice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (I)**, în **ALIL**, tom XXX, 1985, A, p. 301–310, **Primele traduceri din „Halima” în limba română**, ibidem, tom XXXI, 1986–1987, A, p. 39–64, **Aspecte fonetice dialectale în traducerile muntenești laice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea (II)**, în **AUI**, Secțiunea Lingvistică, XXIX, 1993, p. 87–96 – demonstrează acribie și rigurozitate științifică, oferind specialiștilor date noi, puțin ori deloc cunoscute până la data publicării acestora, cu o eleganță stilistică desăvârșită.

Pentru a întregi profilul personalității dr. Eugenia Dima, se cuvine a fi subliniate afecțiunea și generozitatea cu care a sprijinit întotdeauna, cu profesionalism și discreție, cercetările tinerilor angajați în Departament, fie în domeniul lexicografiei, fie în studiile lor individuale.

Cercetătorii Departamentului de lexicologie-lexicografie

ION H. CIUBOTARU

la 65 de ani

Când lucrezi alături de un om aproape patruzeci de ani (în anul 1965, începeam, ca student, cercetările de teren), este dificil să te detașezi și să găsești tonul potrivit pentru a-l prezenta, la un moment aniversar, căci, fără voie, devii subiectiv și te fură nostalgia. Când au trecut toți acești ani?

De la bun început, studentul de la Filologie Ion H. Ciubotaru s-a dovedit pasionat, chiar talentat în cercetarea de teren și, spre deosebire de mulți dintre noi, care ne bucuram de o „vacanță” la țară, și-a asumat foarte serios misiunea de cercetător. Era limpede că gospodarul Haralambie Ciubotaru din Arborea, comuna Liveni (azi George Enescu), își crescuse cei cinci copii în cultul și disciplina muncii temeinice. De altfel, au dovedit-o, cu vremea, făcând toți studii superioare. În scurt timp, calitățile sale au făcut să se impună ca *leader*, postură în care se află și astăzi, când se poate afirma că a devenit *șef de școală* în cercetarea etnologică ieșeană, recunoscut ca atare și pe plan național. A redactat o teză de licență despre jocurile dramatice cu măști din Moldova și a început, împreună cu viitoarea soție, Silvia Ciubotaru, cercetările pe cont propriu, în comuna Vânătorii din județul Iași, cercetări materializate într-o consistentă monografie folclorică, publicată în 1971. După o scurtă, dar eficientă experiență de muzeolog la Muzeul Etnografic al Moldovei, devine, în 1968, cercetător și responsabil de colectiv la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor (actualul Institut de Filologie Română „A. Philippide”) al Filialei din Iași a Academiei Române. Semnează, împreună cu profesorul Vasile Adăscăliței, câteva studii și culegeri de folclor (între care *Teatrul folcloric din județul Iași*, 1969; *Folclor din ținutul Rădăuților*, 1969) și, paralel cu activitatea migăloasă de redactare la *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, în care a elaborat articole despre folcloriști și specii folclorice, se documentează temeinic și publică, în anul 1970, amplul *Chestionar folcloric și etnografic general* (peste o mie de întrebări), principalul instrument de lucru al ambițiosului proiect *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei*. Urmează o muncă susținută, dar și o luptă dârză cu multe inerții, pentru tipărirea, difuzarea chestionarelor, studierea răspunsurilor, alcătuirea unei rețele de localități, a unei metode de cercetare în teren, de arhivare și valorificare a materialelor, inclusiv de dotare a colectivului cu aparatură și mobilier, în prezent, arhiva tezurizând peste 150.000 de documente. Pe lângă colaboratorii din colectiv, Lucia Berdan, Lucia Cireș și Silvia Ciubotaru, au mai contribuit la alcătuirea arhivei și la valorificarea culegerilor, impulsionați de același entuziasm molipsitor, etnomuzicologii Florin Bucescu și Viorel Bârleanu, care au colaborat, de asemenea, la transcrierea și interpretarea partiturilor muzicale ale speciilor cercetate în „Caietele Arhivei de Folclor”.

În anul 1978, susține, cu succes, teza de doctorat *Cântecul funerar și contextul său etnografic pe Valea Șomuzului Mare*, sub conducerea profesorului Dumitru Pop, la Cluj, iar între anii 1979–1991 coordonează colecția celor zece volumele din seria „Caietele Arhivei de Folclor”, extrem de favorabil primite de specialiști. Apariția lor se datorează, în primul rând, asiduității sale. Dintre acestea, volumul al III-lea, Petru Caraman *Literatură populară* (1982), este îngrijit și prefăcut de Ion H. Ciubotaru, volumul al VII-lea (1986), *Folclorul obiceiurilor familiale din Moldova. (Marea Trecere)* și volumul al X-lea (în două părți), din anul 1991, *Valea Șomuzului Mare. Monografie folclorică*, sunt semnate de Ion H. Ciubotaru, iar volumul al VIII-lea (1988), *Ornamente populare tradiționale din Moldova (Cusături, țesături)*, este realizat împreună cu Silvia Ciubotaru, după ce, în 1982, publicaseră, la Botoșani, tot împreună, volumul *Ornamente populare tradiționale din zona Botoșanilor (Cusături, țesături)*. Printre proiectele mari din planul de cecetare, a mai găsit răgaz pentru studii de metodologie sau despre cultura populară din Războieni–Valea Albă, despre G. T. Kirileanu, despre lirica din județul Botoșani (*Folclor poetic. Cântece și strigături din județul Botoșani*, 1980), numele său fiind o prezență constantă în revistele de specialitate, în cele de cultură și în presa audio-vizuală. Ion H. Ciubotaru s-a bucurat de prețuirea profesorului Petru Caraman, în apropierea căruia a stat aproape 18 ani, savantul ieșean având un rol hotărâtor în formarea și orientarea sa ca specialist în domeniul etnologiei. Fiind mandatat cu valorificarea moștenirii științifice a ilustrului cărturar, a reușit să antreneze în acțiunea de recuperare a operei profesorului Caraman nume de prestigiu din domeniul cercetării românești și să publice: Petru Caraman, *Descolindatul în sud-estul Europei, Studiu de foclor comparat*, ediție îngrijită și postfață de Ion H. Ciubotaru, Iași, 1997, și *Studii de etnografie și folclor*, ediție îngrijită de Ovidiu Bârlea și Ion H. Ciubotaru, postfață, note, indice și bibliografie de Ion H. Ciubotaru, Iași, 1997. În curs de apariție sunt studiile aceluiași mare etnolog *Influența lui Kcohanowski asupra lui Dosoftei și considerații critico-axiologice* și *Vechiul cântec popular ucrainean despre Ștefan Voievod și problemele lingvistico-etnografice aferente*. În volumul *Marea trecere. Repere etnologice în ceremonialul funebru din Moldova*, publicat la editura „Grai și Suflet – Cultura Națională” în anul 1999, sintetizează rezultatele cercetărilor făcute de-a lungul anilor despre riturile funerare din Moldova, tratate parțial în teza de doctorat și în volumul al VII-lea din seria „Caietele Arhivei de Folclor”. Efortul îndelungat de cercetare a terenului, de perfecționare profesională și de redactare a fost, de curând, încununat de două volume masive intitulate *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare* (I, *Arhitectura tradițională. Textilele de interior. Portul popular de sărbătoare*; II, *Obiceiurile familiale și calendaristice*), Editura „Presa Bună”, Iași, I, 1998, 280 p.; II, 2002, 500 p. Un al treilea volum, cuprinzând folclorul acestor comunități confesionale va fi în curând finalizat. Exemplară ca ținută și obiectivitate științifică, cu o prezentare grafică

excepțională a documentelor etnografice, această cercetare este una de referință în domeniu și extrem de binevenită în conjunctura în care încă se mai colportează destule ipoteze false cu privire la acest grup de populație. Lucrarea a stârnit ecouri în chiar leagănul catolicismului, după lansarea sa la Vatican. Preocupările sale pentru comunitatea catolică reies și din amplul studiu monografic asupra culturii populare din satul Gherăești, publicat în volumul *Gherăești. Un sat din ținutul Romanului* (Iași, 2003) al cărui coautor este.

După 1989, când s-au ivit noi oportunități, Ion H. Ciubotaru a început să desfășoare și o rodnică activitate didactică, predând cursuri de etnologie, de metodologie a cercetării culturii populare la Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, iar, din anul 1995, a fost încadrat titular la Catedra de literatură română „G. Ibrăileanu” a Facultății de Litere de la aceeași universitate. Implicându-se de-a lungul întregii sale cariere în toate manifestările culturale care aveau ca scop culegerea și valorificarea culturii populare în mod optim, i s-a încredințat, între anii 1991–2004, și funcția de director al Centrului Județean al Creației Populare din Iași, calitate în care a cultivat valorile autentice și a inițiat colaborarea cu instituțiile de același profil din Republica Moldova. Numeroasele festivaluri și târguri de artă populară organizate în această perioadă au prilejuit și apariția unor publicații inițiate de Ion H. Ciubotaru: „Rapsozii” (martie, 1992), „Datini” (decembrie, 1992 și 1993), „Olarii” (iunie, 1992 și 1993).

În tot ce a întreprins, Ion H. Ciubotaru s-a dovedit deosebit de tenace, neostenit în realizarea lucrului desăvârșit, intransigent cu sine, mai întâi, și, firește, cu cei din jur. Se adeverește, prin el, încă o dată, că în pământul dorohoian crește o viță de oameni aleși, care au un cuvânt de spus în cultura română.

Lucia CIREȘ

RESTITUIRI

Publicăm în acest număr câteva pagini din Jurnalul inedit al lui Sergiu Matei Nica (1917-1973), scriitor al cărui destin, ca și în cazul multor alora, a fost marcat tragic de evenimentele din august 1944. Deși avea deja un rol bine stabilit în viața literară, poetul, prozatorul și publicistul care părea sortit unei cariere scriitoricești strălucite va fi obligat la tăcere. Fragmentele de jurnal aduc mărturie despre drama omului și artistului aflat decenii la rând în imposibilitate de a se manifesta în libertate și demnitate.

JURNAL de SERGIU MATEI NICA

10.07.969

Tinerii furioși de la „Ecoul”

Între 1941-1944 a apărut în București un cotidian „Ecoul”, condus de Mircea Grigorescu, directorul presei din Ministerul Propagandei de atunci, și scris de o echipă

de redactori „incisivi și năbădăioși”, printre care se numără Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Marin Sârbulescu, Miron Radu Paraschivescu, Ion Necula și alți câțiva, aflați toți în viață „bine mersi”, devoratori constanți ai fondurilor publice. Trebuie să precizăm că înainte de a descinde în proaspăta redacție a „Ecoului”, „tinerii furioși” au lucrat la ziarul „Timpul” al lui Grigore Gafencu, pe care îl întrețineau americanii și care a și dispărut la americani chiar în timpul războiului cu rușii. Ziarul lui Mircea Grigorescu era plătit din fondurile Președinției Consiliului de Miniștri de Ică Antonescu și fusese înființat nu pentru că publicul românesc ar fi avut nevoie de el, ci ca să mai atenueze, în special în ultima perioadă a evenimentelor care au dus la catastrofa din august 1944, din germanofilia infatuată și să netezească oarecum o potecă, spre a găsi o scăpare din capcana eșecului diplomatic și strategic. Interesant că „Ecoul” publica același material oficial prelucrat de „Rador” și serviciile de presă din fosta stradă Wilson, cu singura deosebire că cronică războiului era scrisă personal de directorul său sub pseudonimul „Observer” și se strecurau într-o frazeologie sofistică și sinoptică unele comentarii ale postului Radio Londra sau ale presei clandestine din Franța. Se intenționa, cu alte cuvinte, să se arunce un vâl de ceață peste comunicatele de război, să se tragă o cortină funestă peste morții României în mintea cititorului, un început de lepădare a idealurilor neamului. Se întrebuința în scris o ironie macabră, o metodă de confuzie perfidă, o violență gratuită, din moment ce pentru o frază mai caustică se făcea o adevărată risipă de atribute și superlative, cum aproape nimeni dintre gazetarii de atunci nu le scria, la adresa nemților și a guvernului românesc. În materie de literatură, „furioșii” „Ecoului” atacau cu toate armele oficiale „decadența spiritualității bolșevice”, dar ponegreau machiavelic, în același timp, toate strădaniile pe care le făceau publiciștii cinstiți de a menține unitatea sufletească a României, prinsă ca într-o menghină infernală între nemți și între ruși. Mulțumită acestei opere dubioase de la „Timpul” și „Ecoul”, băieții lui Mircea Grigorescu au ajuns astăzi „oameni mari”. Miron Radu Paraschivescu, sau cum i se mai spune MRP, parcă ar fi rege, s-a instalat ca un rege în domeniile lui Nicolae Iorga de la Văleni și nu e de mirare să se creadă mai valoros decât Iorga! Geo Dumitrescu este dirigintele haosului literar contemporan din România, scrie un fel de poezie cabalistică și aspiră cu toată ființa cele zece miare lunare și măgulirile iresponsabile și jalnice ale troglodiților literari din periferia sufletului autohton. Cel mai șmecher, însă, este Mircea Grigorescu; din cel mai crâncen „vinovat de dezastrul țării provocat de Antonescu” a devenit factorul principal al publicisticii de politică externă comunistă, pușcărie n-a făcut ca prietenul său Marcu, și-și mulează șoldurile într-un „Mercedes” gigant.

De câte ori îi văd cum se laudă unii pe alții, mă gândesc la cadavrele pe care le-au lăsat în urmă, înălțându-se peste ele! [...]

Cenaclul din subsol

Pe strada Haralambie din Chișinău, colț cu strada Negustorilor, se afla între anii 1934–1940, și se mai află și astăzi, o casă clădită pe povârniș, cu fațadă modernă și cu un fel de subsol spațios spre capătul nordic al patruleterului. Acest subsol, zidit mai mult pentru a îndeplini rolul de soclu al celor patru odăi de sus de la nivelul topografic, avea o intrare scundă și un geam liliputan. Pe podeaua lui nevopsită se răsăreau într-o pitorească debandadă peste 1000 de cărți, printre care îi întâlneai pe Fielding, Jonathan Swift, Thakeray, Byron și Galsworthy, alături de Merajcovschi, Mickiewicz, Gogol, Tolstoi, Leonid Andreev, Esenin, Pușkin și Bunin, împreună cu Dostoievski, Hugo, Francis James, Apollinaire, Anatole France, Samain și Verlaine, laolaltă cu Strindberg, Schiller, Hauptaman, Goethe și Metterlink, în vecinătate cu Dante, Shakespeare, D'Anunzio și Giacomo Leopardi, nu departe de cele șase ediții de lux ale lui Eminescu, de cărțile lui George Călinescu, Eugen Lovinescu, Mircea Eliade, Gib Mihăescu, Victor Papilian, Ion Agârbiceanu, Mateiu Caragiale și ale altora. În camera lungă și scurtă nu existau rafturi pentru aceste capodopere împrăștiate, achiziționate din fonduri particulare, de pe la edituri, librării și anticării. Se afla o singură masă țărănească dreptunghiulară, acoperită cu un fel de mușama de culoarea miezului de nucă, înăbușită și ea de cărți, creioane, tocuri și nenumărate hârtii și înconjurată de vreo patru scaune tapițate arhaice și deșurubate.

În acest subsol lucra poetul Neculai F. Costenco, marele meu prieten și îndrumător. Patru ani la rând, cel puțin de trei ori pe săptămână, ne înfruntam până noaptea târziu, disecând, desferecând și descompunând poezia lui Baudelaire, sau Esenin, lirica prezumțioasă a lui Tudor Arghezi și Al. Iacobescu, proza lui Arșebașev și a lui Hemingway, eseistica lui Saint-Beuve și François Mauriac, sonetele lui Shakespeare și Petrarca. Ne prindea uneori dimineața în contraargumentări și efuziuni retorice, ca niște coribanți ai erei moderne. Se mai aflau câteodată la aceste ospete spirituale, în care excela spontaneitatea, deplina libertate de expresie critică și percepere și o comoară fără fund de lecturi și senzații literare trăite, Vasile Luțcan, Sergiu Sârbu, Gh. Bezviconi, Vasile Chicu, Bogdan Istru, George Meniuc, Teodor Nencev din Bolgrad și Boris Baidan.

Discuțiile nu se bazau pe nici un fel de program sau ordine de zi. Totul pornea de la o revistă, de la un articol citit pe undeva, de la o poezie bună descoperită, de la o carte terminată, de la un vers excepțional. Se vorbea fără menajamente, se combătea, se dezlănțuiau certuri cu împăcări, ca într-un adevărat schimb de opinii.

Ce s-o fi făcut cu acea bibliotecă scumpă din subsol, când Neculai Costenco era deportat, prin anii 1941-1950, în taigaua din peninsula Iamal din Marea Kara și ce-o fi azi în casa din strada Haralambie din Chișinău, cu soclul său în formă de subsol, unde ne-am cimentat temelia preocupărilor, puterilor și suferințelor noastre literare?! [...]

Mala Malina

Era o periferie celebră a Chișinăului. Nu știu cum s-o fi numind acum, după 25 de ani de reînnoită ocupație rusească, dar, între 1930–1941, Mala Malina furniza elementele cele mai decadente ale societății, alături de unele inteligențe excepționale. Locuitorii ei erau pe atunci sezonieri în bazarul din Piața Nemțească, geambași pe bariera Sculenilor, muncitori la manufactura de tutun din lunca Râșcanilor, chelneri și barmani pe la tractirele de pe strada Schmidt sau Broștianu, pensionari din silozurile de cereale și „boemi” pripășiți din îmfundăturile Visternicenilor. Cei mai mulți erau haholi, bulgari și găgăuzi, deși vorbeau intempestiv numai rusește. Ziua se închinau la icoane cu plecăciuni călugărești, iar noaptea înfîgeau cuțitele în burțile veneticilor, pe care îi provocau într-o manieră originală și fără eșec. La ceainăria lui Ipatiev, din colțul străzii Vâjâda, predomina barbutul și „douăzeci și unu”, ceaiul din samovare fiind căutat numai de sfararii tranzacțiilor necurate, în vreme ce „băștinașii veritabili” preferau coniacul lui Șistov sau romul cooperativei „Pomona” [?]. Hamalii din silozuri se osândeau cu „samahoncă” gălbuie, care le spinteca glandele [sic!; corzile] vocale de atâtea cântece depravate. Geambașii scoteau încruntați din niște săculețe murdare pâinea albă amestecată cu bancnote împuțite, „osălețul” învelit în gazetă și maslinele cât pruna conservată, îndemnându-se de îndată ce-i prăjea pe gât rachiul de popușoi. „Boemii”, fiecare cu o fărâmitură de școală, erau cei mai periculoși. Beau de obicei basamac albastru din cel mai ieftin și pândeau mișcările străinilor sau ale celor nou intrați. Se ridica, în unele seri, un vacarm paranoic. Nici un client al ceainăriei lui Ipatiev nu rămânea în afara zgomotului; se urla, se ciocănea cu călcâiele în podeaua neagră, se trânteau mesele până se goleau de pahare și sticle, se vocifera animalic, se debitau cu o voluptate de perdiție cuvinte scatologice, se proferau amenințări îmbrăcate într-un limbaj care ar fi jignit și o piatră, se bocea pe undeva într-un colț cu lacrimi adevărate după o nevăstă pierdută sau după o fată înjunghiată...

Localul lui Ipatiev din Mala Malina nu era tavernă și nici cârciumă ordinară. Printre norii de fum ai tutunului se puteau distinge fețe livide și congestionate, într-o dezlănțuire de pasiuni obstructionate, mai expresive, mai autoritare și mai abulice, ca în cea mai frecventată locantă din preeriile americane sau ca în cea mai pitorească speluncă de pe malurile Senei. Erau aici naturi vijelioase și orgolii vulgare. În preajma dărniceii inconștiente se afla crima, alături de cruzime și pietate se strecurau mujicia și noblețea. Brațul care lovea scotea din jiletcă fără remușcări pâinea pe o săptămână a mizerabililor. De câte ori izbutea să se instaleze vreo femeie printre poporul de bețivi, a doua zi fugeau ambulanțele cu grav răniți.

Trecerea în noapte prin Mala Malina era periculoasă, așa cum era trecerea pe „Puntea suspinelor”, cu deosebire că cei ce ridicau atât de ușor cuțitul și nu cunoșteau revolverul erau nyctalopii unei dreptăți sociale. [...]

(Fragmente, selectate și îngrijite de dr. Lucia Cireș, din *Arhiva Dicționarului general al literaturii române*, cota N 43, de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași)

SEMNALE CRITICE

Alexandru Andriescu, *Psalmii în literatura română*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004, 354 p.

Pornind de la psalmii biblici, pe care îi urmărește cu sfințenie filologică, profesorul ieșean Alexandru Andriescu face, în cartea de față, un excurs asupra importanței acestora în literatura română, textele maramureșene, scrierile lui Coresi, *Psaltirea* în versuri a lui Dosoftei, *Biblia* lui Șerban Cantacuzino, ediția biblică a lui Radu și Galaction fiind câțiva piloni artistici-religioși în jurul cărora s-au împletit diversele versiuni ale psalmilor davidieni.

Autorul mai realizează o demarcație, însă nu netă, între literatura veche și cea nouă, arătând că nu trebuie să folosim etichete stricte de „tradițional” sau atributul de „modern” pentru acestea, adevărul fiind situat între talgerele acestei balanțe. De altfel, numele mereu evocat este cel al lui Dosoftei, cu prima sa traducere a psalmilor, adică atât „imitatio” în sens pozitiv, cât și versificarea originală, concretă. Sunt analizați psalmii lui Dosoftei, în raport cu timpurile de atunci, cu cele de azi și cu cele viitoare (deci, prospectiv, retrospectiv și „diagnostic”, adăugăm noi).

În ceea ce îi privește pe cronicari și pe Cantemir, aceștia au uzitat psalmii și în scop retoric, la nivel formal, căci operele lor abundă în „formulări tipizate”, de esență paremiologică.

Pentru literatura modernă, vom găsi câteva capitole cu următoarele titluri: *Modelul psalmic al Doinei lui Eminescu*, *Tudor Arghezi: apostatul mântuit*, *Mitografie biblică în imaginarul sadovenian*, *Vasile Voiculescu: pe calea „rugului aprins” de iubire*, *Psalmii în zorii postmodernismului*. La Voiculescu, de pildă, există versuri de iubire mistică, preluate din *Cântarea Cântărilor*, transfigurate în *Noul Testament*, care devin din nou sursă pentru *Sonetele...* voiculesciene. În „dimineța” postmodernismului se află Ștefan Aug. Doinaș, un poet care se aseamănă, în oarecare măsură, cu Voiculescu.

Cu devoțiune aplecat asupra microtextelor și a macrotextului, înclinat cu multă atenție deasupra izvorului literar, Alexandru Andriescu reușește să ne trezească interesul, molcomit de preocupări postmoderne și pentru operele vechi și cu iz de Biblie...

Ca *punctum initium* de lectură, oferim următorul citat din carte: „«Preste mări fără povață» ne poartă cu gândul mai puțin la «mișcătoarele cărări» marine din care se întruchipează Luceafărul, și mai mult către «noianul de ape» dinainte de zidirea lumii din *Scrisoarea I*, adică, în limbajul mitropolitului, înainte de «povața» dumnezeiască”.

Amalia VOICU

DIN VALORILE BIBLIOTECII INSTITUTULUI

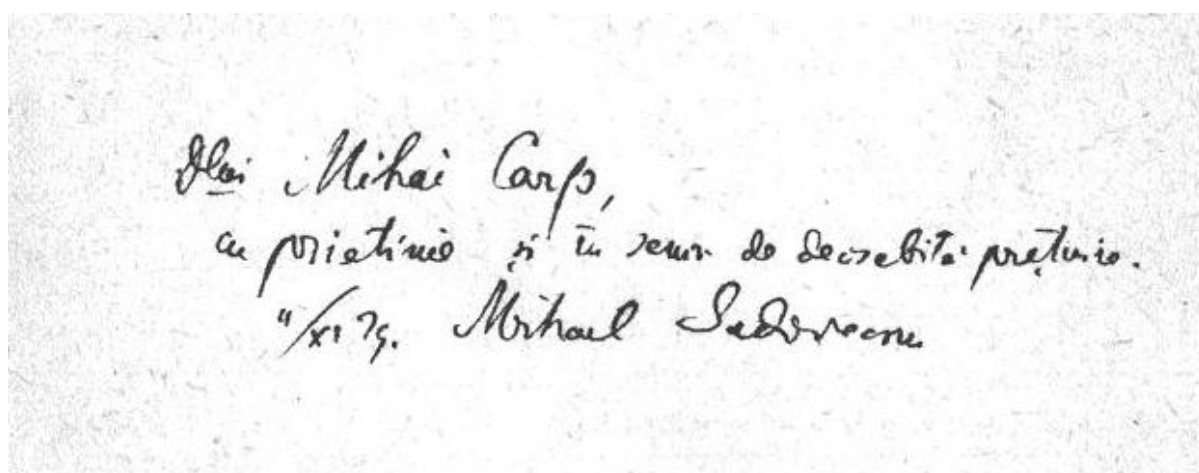
În precedentele numere ale *Buletinului*, am evidențiat valori care se află în Biblioteca Institutului, semnalând cărțile primite, ca donații, sau raritățile. Ne propunem acum să prezentăm câteva dintre volumele cu dedicații pentru sau de la numeroase personalități ale vieții culturale românești.

Cele mai multe dintre ele sunt dedicații de autor, de editor și traducător. Ele se adresează unei game largi de destinatari: profesori, colegi, prieteni, rude.

Majoritatea volumelor acum selectate sunt adresate profesorului Mihai Carp de la Liceul Internat din Iași. Iată câteva exemple:

„D-lui Mihai Carp, cu prietinie și în semn de deosebită prețuire. 11.XII.29. Mihail Sadoveanu” (*Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, București, Editura „Națională” S. Ciornei, 1929);

„Prietinului Mihai Carp, cu dragoste. Mai, 1913, M. Sadoveanu” (*Bordeenii*, București, „Minerva”, 1912);

„Domnului M. Carp, cu afecțiune. 29.6.928, Demostene Botez” (*Roman Perpetuu*, Editura literară a Casei Școalelor, 1928);

„Domnului Prof. M. Carp, omagiul autorului. iunie 946, Damian Stănoiu” (*Cazul Maicii Varvara*, București „Universul” S.A. 1944);

„D-lui Prof. M. Carp, omagiu. M.Ralea” (*Valori*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1935);

„Din partea editorului. G. Ibrăileanu” (Mihai Eminescu, *Poezii*, București, Editura „Națională” S. Ciornei, f.a.);

„D-lui Mihail Carp spre amintire prietenească din partea traducătorului. 12/11 1907, N. Gane” (Dante Alighieri, *Divina Comedie. Infernul*, Iași, Editura Librăriei Nouă Iliescu, Grossu & Comp., 1907).

Altele sunt destinate lui G. (Gh.) Stratulat, magistrat din București, poet:

„Fratelui Ghiță Stratulat, vechiului prieten, talentatului poet, cu dragoste. oct., 1919. Victor Eftimiu” (*Prometeu*, București, Editura Librăriei Socec & Co. Societate Anonimă, 1919);

„Iubitului meu prieten G. Stratulat, în amintirea zilei de azi, că ne-am întâlnit după atâta vreme. 1946, 28 August. D. Caracostea” (*Arta cuvântului la Eminescu*, București, Institutul de Istorie Literară și Folclor, 1938);

„Poetului G. Stratulat – prietenește. București, 1927. A. Cotruș” (*Neguri albe*, Alba Iulia, Tipografia Francisc Schäser, 1920);

„D-lui Gheorghe Stratulat, cu prietenie. P. Nemoianu” (*Sârbii și Banatul*, Craiova, Scrisul Românesc S. A., 1930).

Demnă de semnalat este o dedicație pentru rege a lui Cezar Petrescu:

„A Sa Majesté Le Roi Carol II de Roumanie, respectueux hommages de l’auteur transmis par la traductrice Sarina Cassvan”. Paris, 1932 (*Aranca, știma lacurilor*, Paris, Payot, 1932).

Pe multe alte volume apar semnături ale lui Eugen Lovinescu, Lazăr Șăineanu, Perpessicius, Mihai Beniuc, Gala Galaction, Alexandru Naum, Jean Bart (Eugen Botez), Ion Pillat, Martha Bibescu, General G. A. Dabija, D. Murărașu ș.a. (ele păstrând ceva din spiritul acelor vremuri).

Tamara ADOAMNEI

VARIA

- ♦ Cercet. șt. pr. gr. I dr. Lucia Cireș a fost pensionată de la data de 1 ianuarie 2005.
- ♦ Cercet. șt. pr. gr. II dr. Doina Cobeț a fost pensionată de la data de 17 februarie 2005 și reangajată, pe perioada 1 martie – 1 iulie 2005, pentru finalizarea lucrărilor în curs ale *DLR*.
- ♦ Cercet. șt. Maria Teodorovici colaborează, în calitate de angajată a Editurii Univers Enciclopedic, cu contract temporar, începând din luna martie 2005, la *DGLR*, efectuând operațiuni de aducere la zi, verificare și completare a secțiunilor documentare ale articolelor din *Dicționar*.
- ♦ Dan Mănuță a fost ales membru al comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași, la 18 martie 2005.
- ♦ La Institut, pe data de 25 martie 2005, membrii echipei de dialectologi au avut un fructuos schimb de informații și de opinii asupra informatizării atlaselor lingvistice regionale cu prof. Patrice Brasseur, de la Universitatea din Avignon, autor al *Atlasului lingvistic și etnografic normand*.

Redacția: Mircea Ciubotaru, Gabriela Haja, Ofelia Ichim
INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA
TH. CODRESCU, NR. 2 • IAȘI • 700479 • TELEFON: 004.0232/267597
E-MAIL: philippide_secretariat@yahoo.com
WEB: http://www.philippide.is.edu.ro
ISSN 1582-5019